

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 23.06.2021
FU-sak: 22/21		Arkivsaknr.:

Ph.d. -utdanningsmeldingen 2020

Innledning

I brev av 05.02.2020 fra Forsknings- og innovasjonsavdelingen (FIA) ble fakultetene bedt om å utarbeide ph.d.-utdanningsmeldinger for 2020, med frist 15.04.2021. På anmodning fra fakultetene ble fristen utsatt til 18.05.2021 slik at fakultetene fikk tilstrekkelig tid til å ha en tilfredsstillende lokal prosess, samt å ha en samkjøring med fakultetenes arbeid med Studiekvalitetsmeldingen. Det skulle utarbeides meldinger for de vitenskapelige ph.d.-programmene og ph.d.-programmet innen kunstnerisk utviklingsarbeid.

Korona-krisen

Korona-krisen rammet umiddelbart ph.d.-utdanningen i mars 2020. Mange fakultet måtte endre disputaser fra fysiske til digitale arrangement omtrent over natten. Men med en iherdig innsats fra institutt, fakultet og sentralnivå fikk man etablert nye retningslinjer og tatt i bruk digitale verktøy, slik at tilnærmet alle doktorgradsprøvene gikk på den datoen de i utgangspunktet var planlagt. Utover våren kunne man åpne litt mer opp, og flere fikk på plass hybride disputaser, med et begrenset publikum til stede og opponenter på videooverføring. Selv om man har vært dyktige i å få avholdt digitale disputaser, er det flere kandidater og fagmiljø som melder at savnet er stort etter høytidsstunden og fellesskapet som rammer inn fysiske disputaser, slik vi kjenner dem.

Forskningen til ph.d.-kandidatene har selvsagt blitt rammet hardt av unntakstilstanden som pandemien har ført med seg. Det meste av datainnsamling som innebærer reising har blitt utsatt eller avlyst. Lab-arbeid har blitt rammet hardt, spesielt i begynnelsen av pandemien. Flere kandidater på MED-fakultetet har måttet utsette ph.d.-forskningen sin, fordi de har måttet bidra i bekjempelsen av pandemien. I avsnittet under fremkommer kandidatenes inntrykk av hvordan krisen har påvirket, og under avsnittet *Fakultetenes meldinger* har vi trukket frem noen av effektene som fakultetene ser.

Koronaundersøkelsen

Våren 2021 ble det sendt ut en spørreundersøkelse til alle ph.d.-kandidater og postdoktorer ved UiB for å kartlegge hvordan denne gruppen har opplevd korona-pandemien og hvordan dette har påvirket fremdriften. I undersøkelsen ble det spurt om blant annet forsinkelser, informasjonsflyt, forlenging av kontrakt og i hvilken grad respondentene vil finne en rekke foreslåtte tiltak nyttig. Undersøkelsen ble sendt til 1675 personer, og 845 av mottakerne besvarte hele undersøkelsen, noe som utgjør 50%. Alle fakultetene var representert blant respondentene. 88% av respondentene svarer at de er forsinket i noen grad, og andelen som rapporterer at de er forsinket er høyest i gruppen som har vært i stillingen i 1-2 år, hvor 93% rapporterer at de er forsinket. 63% av respondentene rapporterer at datainnsamling eller kildearbeid har blitt påvirket i noen eller stor grad av koronapandemien, og 29% av respondentene har

endret datagrunnlaget eller forskningsspørsmålet i noen eller stor grad på grunn av problemer grunnet koronapandemien.

Et flertall av kandidatene rapporterer at de i stor eller noen grad har hatt tilgang til nødvendig forskningsinfrastruktur, samt tilstrekkelig kontakt med veileder eller andre relevante samarbeidspartnere. Undersøkelsen indikerer at veiledningen i stor grad har fungert gjennom pandemien, og 90% av respondentene svarer at de har i noen (41%) eller stor (49%) grad hatt tilstrekkelig kontakt med veileder. Over halvparten av respondentene (58%) svarer at de har i noen grad hatt tilfredsstillende arbeidsforhold hjemme, mens 26% rapporterer at de ikke har hatt tilfredsstillende arbeidsforhold hjemme.

Ph.d.-kandidatene som er ansatt ved UiB ble spurt om forlengelser og informasjonen som har blitt gitt om mulig forlengelse av kontrakten. 45% av respondentene svarer at de er misfornøyde eller veldig misfornøyde med informasjonen de har mottatt om mulig forlengelse av kontrakten, 30% er usikker og 25% er fornøyd eller veldig fornøyd. 63% av respondentene ønsker mer informasjon om hvordan de kan søke om en forlengelse. 44% av respondentene svarer at de har søkt om forlengelse, hvorav 51% har fått den forlengelsen de har søkt på og 32% var uavklart. 37% av respondentene svarer at de planlegger å søke om forlengelse/ytterligere forlengelse, mens 44% ikke vet ennå.

Undersøkelsen har mot slutten av vårsemesteret 2021 blitt lagt frem for Forskningsutvalget, dekaner, gruppe B-representanter, Forhandlingsutvalget og Universitetsstyret. Universitetsledelsen tar med seg innspillene videre for å vurdere tiltak og anbefalinger til fakultet og institutt som kan dempe noen av de negative effektene av korona-krisen.

Revisjon av Forskrift for graden doctor philosophiae (dr.philos.)

Arbeidet med å revidere dr.philos.-forskriften pågikk i store deler av 2020, og ny versjon ble vedtatt i styremøte 4. februar 2021. De viktigste endringene i den nye versjonen er at det nå slås fast at dr.philos.-graden er en ikke-veiledet doktorgrad. Fakultetene har nå mulighet til å avvise søknader om å få avhandlingen bedømt dersom det er åpenbart at den ikke har høy nok kvalitet. Den nye versjonen fremholder at fraværet av krav til godkjent opplæringsdel bør kompenseres ved at dr.philos.-avhandlingen er noe mer omfattende enn en ph.d.-avhandling. I arbeidet med revisjon ble det sett hen til den nylig oppdaterte ph.d.-forskriften, både med tanke på harmonisering der dette er formålstjenlig og tydeliggjøring av relevante forskjeller mellom de to gradene.

Ny handlingsplan for ph.d.-utdanningen

Universitetsstyret vedtok i mai 2020 ny handlingsplan for ph.d.-utdanningen for perioden 2020 til 2024. Planens mål, delmål og aktiviteter er relativt bredt anlagt med blant annet faglig kvalitet og samarbeid som viktige innsatsområder. Handlingsplanen legger også opp til reaktivering og ny innsats på områder som kvalitetssikring, arbeidsmiljø og mental helse. Fakultetene har blitt oppfordret til å gå gjennom handlingsplanen for å iverksette punktene som konkrete aktiviteter og nye retningslinjer i sine respektive programbeskrivelser. På sentralt hold har FIA hatt en ekstra innsats for å få på plass kvalitetssikringselementer som retningslinjer for programevaluering og avholdelse av dialogmøter. Universitetsledelsen har i sin dialog med fakultetene vært opptatt av å understreke at alle ph.d.-kandidater skal tilbys minst én årlig oppfølgings- eller medarbeidersamtale. Sammen med HR-avdelingen, har FIA i 2020/21 startet opp arbeidet med forbedret informasjon og mental rådgivning for ph.d.-kandidatenes mestring og motivasjon. Dette arbeidet har blitt fremskyndet som følge av korona-

situasjonen. Høsten 2020 ble det igangsatt et prosjekt i samarbeid mellom HR og FIA for å gi et mer helhetlig tilbud innen karriereutvikling til ph.d.-kandidater og andre yngre forskere ved UiB. Gjennom prosjektet jobber man for å utforme en nettportal for karriereutvikling og opprette et karrieresenter.

Programstatistikk

	2020 ¹							UiB-total
	HF-fak	JUR-fak	MN-fak	MED-fak	PSYK-fak	SV-fak	KMD-fak ²	
Antall kandidater ³	150	55	495	605	115	150	30	1600
Nye avtaler ⁴ (gj.snitt 2017-19)	13 (24,3)	7 (5,7)	81 (92,3)	86 (102,7)	15 (19,7)	27 (19,7)	6 (3,3)	228 (267,7)
Antall disputaser (gj.snitt 2017-19)	15 (21,7)	7 (4,0)	75 (73,7)	113 (86,7)	14 (18)	18 (21,3)		242 (225,7)
Gjennomstr. brutto ⁵ (gj.snitt 2017-19)	6,9	6,0	4,4	4,9	5,5	5,5		4,9 (5,0)
Gjennomstr. netto ⁵ (gj.snitt 2017-19)	3,6	4,5	3,3	3,5	3,4	4,3		3,5 (3,5)
Gjennomføring 6 år (%)	38,9	33,3	79,1	80,6	82,4	54,2		73,7
Avbrutte avtaler ⁶ (gj.snitt 2017-19)								44 (48)
Underkjenninger ⁷ (gj.snitt 2017-19)								7 (10,3)

Våren 2020 teller ph.d.-utdanningen ved UiB rundt 1600 kandidater⁸. I overkant av 51% av den totale kandidatmengden har eller har hatt eksternfinansiert ph.d.-stipend, og rundt 61% har eller har hatt UiB som arbeidsgiver i stipendiatperioden. Per 19.05.2021 viser opptellingen 228 nye kandidater i løpet av 2020. Det er et naturlig etterslep i rapporteringen, og for 2020 er dette derfor kun foreløpige tall. Det er likevel liten grunn til å tro at antallet nye kandidater vil overstige 250. Dette er en del lavere enn gjennomsnittet for de tre siste årene, som ligger på 267,7 nye kandidater, men tilsvarende tall for 2019, da det ble tatt opp 247 kandidater i UiBs ph.d.-programmer. Det er gledelig å se at antallet nye kandidater sannsynligvis ikke vil gå betydelig ned fra foregående år, koronapandemien tatt i betraktning. Opptakstallene varierer noe fra år til år, og variasjonene kan ha sammenheng med tilslag på eksternfinansiering, og at man prioriterer å ansette postdoktorer fremfor ph.d.-stipendiater. I noen tilfeller kan det også være at UiB ikke har lyktes med å tiltrekke seg ph.d.-kandidater med ekstern arbeidsgiver. Antall stipendiathjemler i grunnbevilgningen har ikke gått ned de siste årene.

I 2020 avla 242 kandidater doktorgraden ved UiB, som er det høyeste antallet disputaser ved UiB siden 2015, da det ble avlagt 246 doktorgrader. Spesielt JUS- og MED-fakultetet har hatt et år med antall disputaser godt over gjennomsnittet. Det er gledelig at det har blitt avholdt et høyt antall disputaser på tross av koronapandemiens begrensninger på fysiske disputaser. Flere kandidater som har disputert har

¹ Nøkkeltall for 2019. Der ikke annet er oppgitt er tallene hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, NSDs Database for statistikk om høgre utdanning.

² Gjelder ph.d.-program for kunstnerisk utviklingsarbeid ved KMD.

³ Tall for våren 2020. Rundet opp eller ned til nærmeste 5-tall av personvern hensyn.

⁴ Tall hentet fra FS940.001, 19. mai 2021.

⁵ Vektet gjennomsnitt av høst og vår.

⁶ Tall hentet fra FS952.001, 19. mai 2021. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn.

⁷ Tall hentet fra FS936.001, 19. mai 2021. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvern hensyn

⁸ Tall for våren 2020, hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, NSDs Database for statistikk om høgre utdanning.

rapportert om at koronapandemien har gitt dem arbeidsro til å ferdigstille avhandlingen. Av kandidatene som avla doktorgrad ved UiB var i overkant 53% kvinner, og 39% internasjonale. Av de avlagte doktorgradene var det fire som avla graden dr.philos., hvorav to kvinner og to menn. Siden 2014 har det vært mellom 1 og 7 som avlegger graden dr.philos. hvert år.

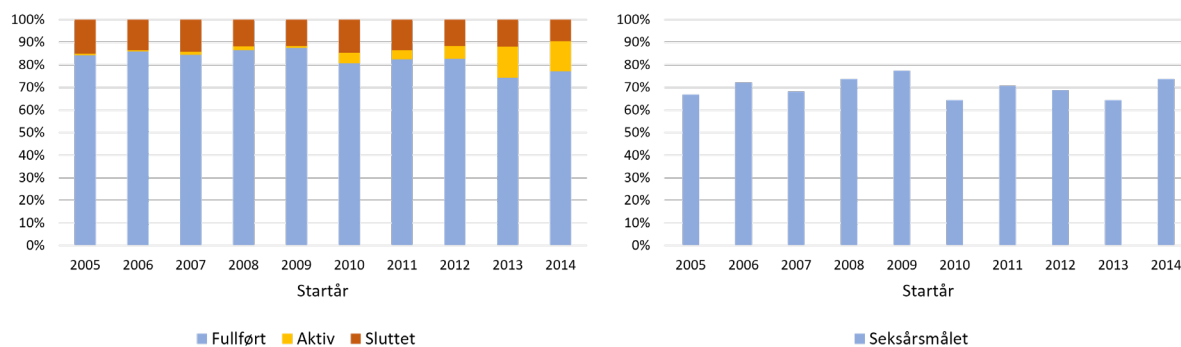
Netto gjennomstrømningstid for kandidatene som disputerte i 2020 var 3,5 år, som er likt som de to foregående årene. Andelen kandidater som gjennomfører innen seks år, det såkalte seksårs målet, som er en nasjonal styringsparameter steg i 2020 med 9,3 prosentpoeng fra året før. Av kandidatene som startet ph.d.-utdanningen sin ved UiB i 2014 var det 73,7% som hadde ferdigstilt graden sin innen seks år. UiB har noe bedre tall på dette målet enn gjennomsnittet fra statlige institusjoner i Norge, hvor andelen som fullfører innen seks år ligger på 70,2%⁹ i 2020. Det kan bemerkes at seksårs målet ikke tar høyde for kandidater med lange lovhjemlede permisjoner eller ph.d.-utdanningsløp som innehar mye praksis i kombinasjon med utdanning. De sistnevnte tilfeller er ofte avtalte løp på fem til syv år, og er mest vanlig ved PSYK-fakultetet og MED-fakultetet.

Det er en nedgang i antallet avbrutte avtaler i 2020, fra 68 i 2019 til 44 i 2020. Denne indikatoren viser dels hvor mange som ikke lykkes med å fullføre ph.d.-utdanningen og dels hvor aktive fakultetene har vært i å skrive ut kandidater i rapporteringsåret. Flere fakultet har i de siste årene jobbet aktivt med å rydde i listene, slik at kandidater som har vært lenge i løpet enten får fullført eller blir skrevet ut. Antall underkjenningen var 7 i 2020, som er noe lavere enn gjennomsnittet i perioden 2017-19 som er på 10,3 og betydelig lavere enn i 2019 da det var 15 underkjenninger. Det lave antallet underkjenninger i 2020 har sannsynligvis en sammenheng med at 2020 var det første hele året der den nye ordningen med mindre omarbeiding av innlevert avhandling, fikk virke. Et av målene med denne ordningen er å få sortert avhandlinger som tidligere ville blitt underkjent, i en kategori for mindre omarbeiding og en kategori for underkjenning.

Figur 1 viser en oversikt over årskullene som startet i perioden 2005-2014¹⁰, (a) hvor stor andel som har fullført, andelen som fortsatt er aktive og andelen som har av ulike grunner avsluttet sin ph.d.-utdanning, og (b) andelen som fullfører innen seks år. Som man ser fra Figur 1a, ligger andelen som fullfører mellom 80 og 90%. Andelen av kandidatene som startet i 2013 og 2014, og som har fullført ligger per 25. mai 2021 på mellom 74-77%. Blant disse kandidatene er det hhv. 13% og 14% som fremdeles er aktive. Vi ser fra figuren at selv om seksårs målet (b) variere noe gjennom årene, med en topp i kullet som startet i 2009, da 77,4% fullførte innen seks år, holder andelen kandidater som av ulike grunner avslutter ph.d.-utdanningen seg relativt jevn på mellom 10 og 15%, og man kan forvente at i overkant av 80% av ph.d.-kandidatene fullfører ph.d.-utdanningen de starter på.

⁹ Nøkkeltall for universiteter og statlige høyskoler 2020, [DBH 2020](#).

¹⁰ Tall i Figur 1b er hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, NSDs database for statistikk om høyere utdanning. Ellers er tall hentet fra Felles studentsystem (FS) rapport FS944.003, hentet ut 25. mai 2021. Figurene viser kun kandidater som er inkludert i kontrollrapportene i Tableau for 6-års målet. Antallet kandidater kan derfor avvike noe fra antallet rapportert i FS.

Figur 1: Statistikk over kull fra 2005 til 2014. I figur a vises fordelingen av kandidater som startet fra 2005 til 2014, og hvorvidt disse har fullført, er aktive eller av ulike grunner har avsluttet sin ph.d.-utdanning. I b) vises seksårsmålet.

Fakultetenes meldinger

Aktivitetene i fakultetene sine ph.d.-program er alle rammet av korona-krisen. Det rapporteres om feltarbeid og arkivarbeid som har blitt utsatt eller avlyst. Mange har måttet endre problemstillingene, slik at forskningen faktisk lar seg gjennomføre. Fra MED-fakultetet meldes det om at flere kandidater har måttet tre inn i arbeid på klinikk for å avhjelpe korona-situasjonen, på bekostning av ph.d.-arbeidet. Både MED- og MN-fakultetet fremholder at krisen har rammet hardt de kandidater som er avhengige av laboratorie-arbeid, blant annet grunnet smittevernstiltak og manglende instrumentservice. Ved KMD-fakultetet er fysiske arrangementer som konserter og utstillinger en kjerne i det kunstneriske utviklingsarbeidet og i bedømmelsesprosessen. Når disse har blitt avlyst eller overført til digitalt format, rammet det særskilt hardt.

De fleste fakultet melder at mange kandidater opplever mentale helseutfordringer grunnet ensomhet, og at tempoet i fremdriften har blitt rammet. PSYK-fakultetet har tatt tak i dette ved å arrangere et kurs med tittelen *Stressreduksjon med bruk av mindfulness og selvmedfølelse*. Målet med tiltaket var å gi kandidatene et verktøy for bedre å takle usikkerhet og en krevende arbeidssituasjon.

Når det gjelder ph.d.-kurs, har det blitt gjort en formidabel innsats for å gjennomføre de fleste av disse, om enn i et digitalt format.

HF-fakultetet fremhever at kandidatutvalget STIP-HF har vært særdeles aktivt under korona-perioden. De har arrangert seminar om rutinene for forlengelser, men har også hatt faglige seminar. SV-fakultetet ønsker å etablere et kandidatutvalg. Behovet for et slikt organ har blitt tydeliggjort under perioden med korona-krise.

De fleste fakultet omtaler forlengelser av stipendiatperioden på grunnlag av korona-situasjonen. JUS-fakultetet legger til grunn at alle stipendiater kommer til å ha krav på minst én måneds forlengelse. PSYK-fakultetet skriver at det er behov for individuell saksbehandling av sakene om forlengelse. For de fleste fakultet er det vanlig at stipendiaterne søker om forlengelse mot slutten av finansieringsperioden. SV-fakultetet skriver at de ønsker å gå over til en fortløpende behandling av søknader for å øke forutsigbarheten for kandidatene. HF og KMD nevner at uklare prosedyrer omkring forlengelser, spesielt i den første fasen av pandemien, førte til noe uro i stipendiatgruppen.

En betydelig andel av forskningen ved fakultetene gjennomføres av ph.d.-kandidatene. Fakultetenes ph.d.-utdanningsmeldinger viser at man har et bevisst forhold til hvordan stipendiatstillingene kan brukes på en mest mulig strategisk måte. Mange kandidater knyttes til de respektive fakultet eller UiB sine satsingsområder, for å styrke disse ytterligere. Noen fakultet nevner at de tildeler stipendiatstillinger som egenandel ved store tildelinger, noe som styrker rekrutteringen innen felt der man allerede har komparative fortrinn. Fakultetene er samtidig opptatt av å sikre rekrutteringen til hele bredden av fagfelt. Dette gjøres gjerne gjennom åpne utlysninger. Fakultetene melder videre om at åpne utlysninger muliggjør faglig nyskaping gjennom fritt genererte forskningsideer.

MN-fakultetet nevner ellers konkrete eksempler på nyskapende forskning fra ph.d.-kandidater, som nye molekyler med mulig medisinsk bruk og utvikling av katalysatorer med potensielt stor anvendelse innen energi og bærekraftig produksjon.

JUS-fakultetet fremhever viktigheten av avhandlingen som monografi. Monografien taler til samtlige brukere av rettsvitenskapelig kunnskap. Å publisere avhandlingen blir sett på som et viktig bidrag til feltet, og blir ofte stående som referanseverk i 10 år eller mer.

Publisering

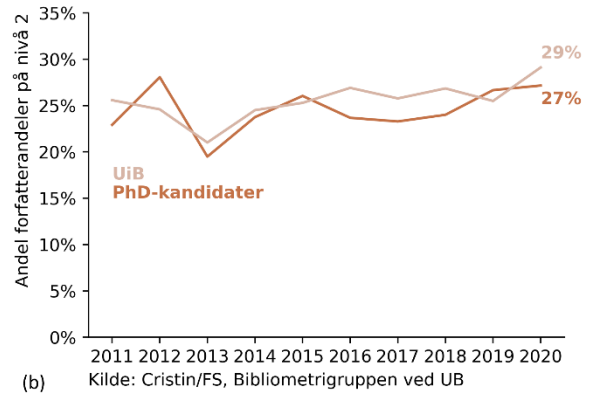
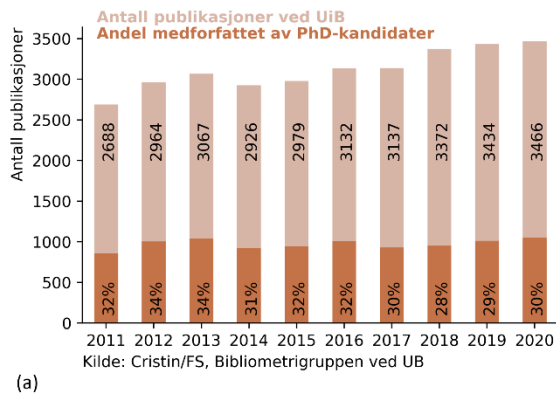
Som det fremkommer fra fakultetenes ph.d.-utdanningsmeldinger, bidrar ph.d.-kandidatene betydelig til forskningen ved UiB. I 2020 var 30% av publikasjonene ved UiB ene- eller medforfattet av ph.d.-kandidater (Figur 2). Analysen av hvor stor andel av publikasjonene ved UiB som er medforfattet av ph.d.-kandidater er basert på publikasjoner registrert i Cristin og personer som er registret som ph.d.-kandidat i Felles studentsystem (FS). Mye av publiseringsevne skjer helt i slutten og i etterkant av ph.d.-perioden, og det er derfor nødvendig å følge ph.d.-kandidatene en tid etter disputas for å få et fullstendig bilde. I analysen som er presentert i Figur 2 vises alle ph.d.-kandidater som har avsluttet graden fra og med 2009, og ph.d.-kandidatene følges to år etter fullført grad. Andelen publikasjoner som er ene- eller medforfattet av ph.d.-kandidater har holdt seg relativt jevnt rundt 30% siden 2011.

Andelen forfatterandeler på nivå 2¹¹ for ph.d.-kandidater var i 2020 på 27%. Dette er noe lavere enn snittet for UiB totalt, som ligger på 29% (Figur 2b), men høyere enn gjennomsnittet for statlige institusjoner i Norge, der gjennomsnittet i 2020 var 24%¹². Andelen forfatterandeler på nivå 2 for ph.d.-kandidater har holdt seg over 20% siden 2011 og med relativt lite avvik fra forfatterandelen på nivå 2 for hele UiB, som kan sies å være bra for forskere i starten av sin karriere. Nivå 2 skal være begrenset til publiseringkanaler som oppfattes som de mest ledende i brede fagsammenhenger og utgir de mest betydelige publikasjoner fra ulike lands forskere, og som til sammen utgir om lag en femtedel av fagets vitenskapelige publikasjoner¹³.

¹¹ Når publiseringkanalen ligger på nivå 1 eller 2 betyr at de er godkjente, der nivå 2 er publiseringkanaler med høyere internasjonal prestisje.

¹² [Tilstandsrapport for høyere utdanning 2021](#), Diku, mai 2021

¹³ [Norsk publiseringsindikator, NPI](#)

Figur 2: (a) Antall publikasjoner ved UiB, 2011-2020, og andel medforfattet av ph.d.-kandidater, og (b) andel forfatterandeler på nivå 2 for hele UiB og for ph.d.-kandidater.

Kvalitetsarbeid

Kvalitetssystemet til ph.d.-utdanningen ble vedtatt i 2017. Mye av innholdet i systemet var en videreføring av eksisterende tiltak, men det var også noen nye elementer. Høsten 2020 ble det satt i gang et arbeid for å implementere elementene som ikke allerede var etablert, å sikre at det systematiske kvalitetsarbeidet oppfyller gjeldende krav i lov og forskrifter, samt å legge til rette for en syklisk prosess for å sikre en kontinuerlig kvalitetsutvikling. Som et ledd i dette arbeidet, og for å øke bevisstheten rundt kvalitetsarbeidet, har det systematiske kvalitetsarbeidet til ph.d.-utdanningen blitt diskutert i Forskningsutvalget og i Universitetsstyret gjennom høsten 2020 og våren 2021.

Mange av elementene i kvalitetssystemet er allerede implementert, og fakultetene har rutiner på plass for å følge opp. Se mer om fakultetenes kvalitetsarbeid under. Siden høsten 2020 har man jobbet for å iverksette elementer i kvalitetssystemet som ikke tidligere har vært implementert. Dette gjelder særlig dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen på alle fakultetene, som blir beskrevet under. Det er i tillegg blitt utarbeidet retningslinjer for programevaluering av fakultetenes ph.d.-programmer. Fakultetene skal gjennomføre en programevaluering minst hvert sjetten år, og ettersom de fakultetsvise ph.d.-programmene ble opprettet i 2019 skal alle ph.d.-programmene ha gjennomført en programevaluering innen utgangen av 2025.

Dialogmøter

Våren 2021 har det blitt gjennomført dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen på alle fakultetene. Siden det var første gang dialogmøtene ble avholdt, hadde samtalen et overordnet perspektiv. På møtene snakket man seg gjennom hvordan ph.d.-utdanningen er strukturert ved fakultetene, overgangen til fakultetsvise ph.d.-programmer, nøkkeltall og oppfølging av kandidatene, som for eksempel i form av oppfølgings- eller medarbeidersamtaler. I tillegg ble koronakrisens effekter på ph.d.-utdanningen diskutert. Møtene var også en anledning for fakultetene å spille inn saker eller komme med innspill til universitetsledelsen/FIA.

Overgangen til fakultetsvise ph.d.-program har for det meste gått bra. Det har vært en mulighet for å rydde opp i prosedyrer, samt å få på plass mer detaljerte grunnlagsdokumenter og rutinebeskrivelser. For noen av fakultetene rapporteres det om at dette har vært en tidkrevende prosess, men at de er fornøyde

med resultatet. Det kommenteres at det er viktig at fakultetene ikke utvikler programmene i veldig ulike retninger. Ph.d.-koordinatorforumet som gjennomføres jevnlig med administrativt ansatte med ansvar for ph.d.-utdanningen ved hvert fakultet ble av flere trukket fram som et godt fora for utveksling av kunnskap og for samkjøring av driften av ph.d.-programmene.

Et av temaene som ble diskutert var oppfølging av ph.d.-kandidatene, for eksempel i form av oppfølgings- eller medarbeidersamtaler, ut over ordinær veiledning. I Handlingsplan for ph.d.-utdanning 2020-2024 står dette som en av hovedaktivitetene, og har blitt trukket fram som viktig for kvalitetsarbeidet. Medarbeidersamtaler blir i stor grad gjennomført med ph.d.-kandidater som er ansatt ved UiB, selv om det er variasjoner mellom fakultetene i hvilken grad. Ved noen fakulteter og institutter tilbys det en årlig oppfølgingssamtale også til eksterne ph.d.-kandidater, blant annet ved Det juridiske fakultet. Det samfunnsvitenskapelige fakultet har fått inn i programmet at det skal gjennomføres en årlig oppfølgingssamtale med alle ph.d.-kandidatene.

Under fakultetenes tilbakemeldinger er det noen temaer som flere fakultet tar opp. For eksempel ønsker flere av fakultetene at det opprettes et tilbud innen karriereutvikling og kurs i overførbare ferdigheter på sentralt nivå. Det er videre flere av fakultetene som ønsker en diskusjon rundt fordelingen av universitetets ph.d.-hjemler.

Kandidatundersøkelsen 2020

I 2020 ble kandidatundersøkelsen gjennomført for fjerde gang. Undersøkelsen ble sendt ut til kandidater som fullførte ph.d.-graden i løpet av 2020, og i undersøkelsen svarer respondentene på spørsmål om blant annet årsaker til at de startet på ph.d.-utdanningen, opplæringsdel, pliktarbeid, veiledning, forskningsmiljø, publisering, internasjonalisering og karriereplaner. 49% (N:121) har besvart hele undersøkelsen. Utvalget speiler populasjonen både med hensyn til fakultetstilhørighet og kjønn.

Generelt er respondentene fornøyd med ph.d.-utdanningen og veiledningen de har fått, og respondentene har gjennomsnittlig svart 5,6 på en 7-punktskala¹⁴ på begge disse overordnede spørsmålene. Gjennomsnittlig er det flere som er fornøyd med hovedveileder enn biveileder, og gjennomsnittssvar på hvor fornøyd respondentene er med hhv veileder og biveileder er 5,9 og 5,3 på 7-punktskalaen. 16% av respondentene har svart at de har opplevd en konflikt med veileder(e). Dette er en liten oppgang fra både 2018 og 2019, da hhv 15% og 13% svarte ja på dette spørsmålet. På spørsmål om hvor tilfreds respondentene er med opplæringsdelen, er gjennomsnittet på 4,9 på 7-punkt skalaen. Dette er tilsvarende resultat fra tidligere år.

60% av respondentene vil anbefale å ta en ph.d.-grad. Dette er en nedgang fra 69% 2019. Her kan det nevnes at andelen som svarer at de *ikke* vil anbefale å ta en ph.d.-grad er omtrent lik for begge årene, med hhv. 11% og 12% for 2019 og 2020. Det er mulig at den høyere andelen som er usikker er et resultat av at kandidatene avsluttet ph.d.-graden under en pandemi. Av respondentene er det 58% som planlegger å fortsette i en akademisk stilling. Dette er den laveste andelen siden undersøkelsen ble startet i 2017 da 68% ønsket å fortsette i en akademisk stilling. 77% av respondentene svarer at de er i, eller har fått tilbud om en relevant stilling, som er en liten nedgang siden 2019- (82%) og 2018 (84%)-kullene, men allikevel en fremgang sammenlignet med 2017-kullet (70%). Dette er et gledelig resultat, tatt i betraktning

¹⁴ På spørsmål om tilfredshet svarer respondentene på en skala fra 1 til 7, hvor 1 er ikke tilfreds og 7 er svært tilfreds.

et mulig vanskelig arbeidsmarked på grunn av pandemien, og indikerer at ferdige ph.d.-kandidater er attraktive på arbeidsmarkedet.

37% av respondentene har hatt et internasjonalt forskningsopphold som varte mer enn en måned. Dette er det høyeste antallet siden undersøkelsen startet i 2017, da 38% svarte at de hadde hatt et internasjonalt forskningsopphold på mer enn en måned.

Kvalitetsarbeid på fakultetene

Mye av det systematiske kvalitetsarbeidet gjennomføres på fakultetene. Dette inkluderer blant annet midtveisevaluering, fremdriftsrapporter, kvalitetssikring av opplæringsdelen, oppfølging av kandidatundersøkelsen og veilederopplæring.

Alle fakultetene har rutiner på plass for gjennomføring og oppfølging av midtveisevaluering. Flere av fakultetene trekker fram i sine ph.d.-utdanningsmeldinger at midtveisevalueringen er et nyttig virkemiddel for oppfølging av kandidatene.

Tilsvarende som for midtveisevalueringen har de fleste fakultetene gode rutiner på plass for oppfølging av fremdriftsrapportene, og melder om at fremdriftsrapportene blir brukt aktivt for oppfølging av kandidatene. Ett fakultet har ennå ikke fått på plass gode rutiner for oppfølging, men har dette som et av satsingsområdene for fakultets kvalitetsarbeid framover. Det kommer tilbakemeldinger fra fakultetene om at det er ønskelig at resultatene fra fremdriftsrapportene blir gjort raskere tilgjengelig fra sentraladministrasjonen, som administrerer gjennomføringen av rapporteringen. Det er videre ønskelig at det for 2021 inkluderes noen spørsmål i fremdriftsrapporten som omhandler koronapandemien. Dette kan således også være nyttig for datainnsamling på institusjonsnivå for å sammenligne med resultatene som fremkom i koronaundersøkelsen som ble gjennomført våren 2021.

Det er noen forskjeller mellom fakultetene i hvordan opplæringsdelen er lagt opp, samt hvordan og i hvilken grad denne kvalitetssikres. Flere fakulteter melder at de har rutiner på plass for emneevaluering, og at det har blitt tatt grep for å kvalitetssikre opplæringsdelen. Dette er allikevel et område som krever videre oppfølging i tiden framover.

Den årlige kandidatundersøkelsen ble gjennomført første gang i 2017, og har vært delt og presentert for fakultetene via Forskningsutvalget. Flere av fakultetene melder at kandidatundersøkelsen blir orientert om i programstyret, eller at man har satt opp dette som en sak, men ikke kommet i gang med arbeidet ennå. Det har vært noe usikkerhet i hvordan man skal følge opp undersøkelsen, enten på grunn av lite datagrunnlag eller kun relativt overordnede tall. For å sikre at datagrunnlaget man får ved gjennomføringen av den årlige kandidatundersøkelsen blir tilgjengelig for fakultetene og inngår som en del av det kontinuerlige kvalitetsarbeidet, vil Forsknings- og innovasjonsavdelingen gjennomgå rutine for presentasjon og deling av undersøkelsen.

Flere av fakultetene har gode rutiner på plass for veilederopplæring, som trekkes fram som et viktig element i kvalitetsarbeidet. I 2020 har to av fakultetene videreutviklet sin veilederopplæring med e-læringskurs, og arrangerer seminarer for veilederopplæring. Veilederopplæring ble nevnt som viktig under flere av dialogmøtene, og det er ønskelig med en styrking av veilederopplæringen.

Universitetsdirektørens kommentarer

Korona-pandemien har definitivt satt et negativt preg på de fleste kandidaters ph.d.-utdanningsløp i 2020. Samtidig ser vi at man har klart å avholde et imponerende stort antall disputaser. 242 disputaser har blitt avholdt, mens tallet i årene fra 2017 til 2019 lå mellom 222 og 229. Fakultet og institutt har gjort en formidabel innsats for å få avholdt en så god doktorgradsprøve som mulig, innenfor de rammene som korona-restriksjonene har satt. Flere kandidater melder om at mindre aktivitet på andre felt har gitt mer konsentrert tid til å slutføre avhandlingen.

Ser vi på seksårs målet, viser denne parameteren også et positivt resultat i 2020. Av kandidatene som startet ph.d.-utdanningen sin ved UiB i 2014 var det 73,7% som hadde ferdigstilt graden sin innen utgangen av 2020. Etter en liten bølgedal siden 2015, er vi nå tilbake på et godt nivå. Tradisjonelt har UiB skåret godt på seksårs målet. Her kan man for eksempel trekke en sammenligning med UiO, som har en relativt lik fordeling av kandidater mellom de ulike faggrupperingene som det UiB har. UiO sitt 2020- resultat for seksårs målet var 67,2%. Det er mulig at denne forskjellen kan spores til at UiB tidlig kom i gang med tiltak og en holdningsendring om at doktorgrad ikke er et livsverk man skal bruke årvis på å fullføre, men et steg i karrieren som forventes fullført på normert tid. UiB var tidlig ute med et skikkelig opplegg for fremdriftsrapportering. Vi var også tidlig ute med å forskriftsfeste krav om minst to veiledere og midtveisevaluering. Det sistnevnte tiltaket vet vi stort sett blir gjennomført på en solid måte i fagmiljøene. Videre kan det være at veiledere og ledere i fagmiljøene ved UiB har vært særskilt opptatt av at kandidatene skal bli godt integrert i fagmiljøene. Det siste er helt avgjørende.

Selv om et høyt antall kandidater klarte å fullføre ph.d.-graden sin i 2020, tror vi at dagens korona-situasjon vil gi et negativt avtrykk på lengre sikt. Forsinkelser som kandidatene har opplevd i 2020 og -21 vil forplante seg i det resterende ph.d.-løpet for mange. Langt flere kandidater vil bruke lengre tid enn de tre årene som er normert for ph.d.-utdanningen. Dette vil vises igjen i nøkkeltall i form av lavere antall oppnådde ph.d.-grader de neste par årene, samt en nedgang i seksårs målet. Når mange kandidater endrer problemstilling og datakilder som følge av en vanskelig korona-situasjon, vil vi på sikt kunne oppleve mindre ambisiøs ph.d.-forskning og færre avhandlinger som blir godkjent for disputas. Reiserestriksjoner har ført til at kandidatene i liten grad får etablert forskningsnettverk, noe som både har en effekt på den konkrete forskningen og den mer langsiktige utviklingen av egen karriere. Med forlengelser av ph.d.-stipend vil fagmiljøene oppleve at det tar lengre tid før midler blir utløst til nye ph.d.-rekrutteringer, noe som bremser ny forskning i det store bildet.

Hva kan UiB gjøre for å bøte på de negative langtidseffektene? Mye av den ekstra innsatsen må legges inn i form av tett oppfølging fra veileder, forskningsleder, instituttleder og fagmiljø ellers, når det gjelder selve avhandlingsarbeidet. Fakultet, institutt og universitetsbibliotek bør fortsette sitt gode arbeid med skrivekurs og andre konkrete verktøykurs. Reisevirksomheten bør tas opp så raskt som mulig, og erfarne ansatte bør dele med ph.d.-kandidatene så mye som mulig av sine kontakter både innen- og utenlands. Karrieredager bør komme i gang igjen, både på institutt og fakultet. Fra sentralt UiB-hold vil det bli utviklet en nettportal om hvilke tilbud innen karriereutvikling som finnes, og det vil bli ansatt medarbeidere som skal starte opp et karrieresenter for ph.d.-kandidater og andre yngre forskere. Dette er et tiltak som har blitt prioritert i den utfordrende korona-situasjonen som kandidatene opplever nå. Et annet tiltak som har blitt prioritert, er arbeidet med å ansette en psykolog i halv stilling som skal jobbe dedikert med ph.d.-kandidater. Psykologen skal tilby rådgivning, gjerne i gruppe, som en slags hjelp-til-

selvhjelp for kandidatene. UiB- ledelsen ønsker å gjøre en grundigere analyse av hva som fremkommer i korona-undersøkelsen, og sammen med fakultetene og gruppe B-representantene komme frem til flere tiltak som kan avhjelpe situasjonen.